

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

«Затверджую»

Ректор

Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

академік НАН України

Губерський Л.В.

**ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ
ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ**

в аспірантурі Київського національного університету імені Тараса Шевченка
за спеціальністю **054 «Соціологія»**

(освітньо-наукова програма рекомендована до впровадження Вченою радою
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
протокол № 15 від 16 травня 2016 року)

Галузь науки – 05 Соціальні та поведінкові науки

Обсяг освітньої складової програми – 40 кредитів ЄКТС

Термін навчання – 4 роки

Форма навчання – очна, заочна

ЗМІСТ

1. Загальна характеристика освітньо-наукової програми.....	3
2. Зміст освітньо-наукової програми.	4
3. Мета і завдання освітньо-наукової програми.	6
4. Науково-дослідницька робота аспіранта.....	7
5. Асистентська педагогічна практика.	9
6. Проміжна та підсумкова атестації.	11
7. Результати навчання та науково-дослідницької діяльності аспірантів.	14
8. Загальні та фахові компетентності випускників аспірантури.	14
9. Матеріально-технічне, навчально-методичне та інформаційне забезпечення виконання освітньо-наукової програми.....	19

Додатки:

Додаток А. Навчальний план підготовки докторів філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю 054 "соціологія".

Додаток Б. Графік виконання індивідуального плану науково-дослідницької роботи аспірантами за ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю 054 «соціологія».

Додаток В. Деталізовані результати навчання за ОНП із спеціальності 054 "соціологія".

Додаток Г. Анотації дисциплін за навчальним планом.

Додаток Е. Список орієнтовних тем дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії із спеціальності 054 «Соціологія».

1. Загальна характеристика освітньо-наукової програми

Освітньо-наукова програма (ОНП) підготовки докторів філософії поширюється в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка.

Фахівець рівня *доктор філософії*.

За спеціальністю *054 «Соціологія»*.

Галузь науки *05 Соціальні та поведінкові науки*.

Освітній рівень: *III (освітньо-науковий) рівень вищої освіти*.

Кваліфікації: *доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «Соціологія»*.

З узагальненим об'єктом діяльності: *наука, культура, вища освіта*.

З нормативним терміном навчання (стаціонарна, заочна форми): *чотири роки*.

Дана програма встановлює:

- необхідний рівень теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, здобутих особою і достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі дослідницько-іноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та методикою педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого повинні мати наукову новизну, теоретичне та практичне значення;
- нормативний зміст навчання в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, обсяг та рівень засвоєння у процесі підготовки відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня доктор філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю соціологія;
- перелік навчальних дисциплін підготовки докторів філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю соціологія;
- форму проміжної та підсумкової атестації;
- термін навчання.

Програма призначена для сертифікації докторів філософії та атестації випускників Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Успішне виконання особою ОНП є підставою для присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю соціологія.

Випускникам програми може бути присвоєна *додаткова педагогічна кваліфікація викладача вищого навчального закладу* (із внесенням відповідного запису до диплома доктора філософії і додатку до диплома) за умов попередньо отриманної педагогічної кваліфікації та проходження асистентської практики за ОНП доктора філософії. Аспіранти, які не мають попередньо отриманної педагогічної кваліфікації, повинні в обов'язкову

порядку прослухати визначену даною програмою педагогічну дисципліну «Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу» до проходження асистентської практики за ОНП доктора філософії.

Позначення та скорочення

У цій програмі для формування шифрів застосовуються скорочення назв циклів підготовки, до якої віднесено навчальні дисципліни:

ОНД – обов’язкові навчальні дисципліни;

ДВФ – дисципліни вибору факультету;

ДВА – дисципліни вільного вибору аспіранта.

2. Зміст освітньо-наукової програми

Освітньо-наукова програма передбачає такі складові:

1) професійну теоретичну підготовку, що забезпечує підвищення освітнього рівня за відповідною спеціальністю.

До складу теоретичної підготовки включено:

– обов’язкові навчальні дисципліни (ОНД), які забезпечують підвищення професійної майстерності майбутньої науково-дослідницької та викладацької діяльності;

– дисципліни вибору факультету (ДВФ), призначення яких полягає у забезпеченні професійного освітньо-кваліфікаційного рівня;

– дисципліни вибору аспіранта (ДВА) дозволять отримати додаткові знання, що підвищать їхній фаховий рівень і поглиблять знання у відповідних фахових спрямуваннях;

2) проходження асистентської практики, яка дозволить закріпити отримані знання щодо викладацької майстерності;

3) науково-дослідницьку роботу, яка разом з теоретичною забезпечує відповідний освітньо-науковий рівень, необхідний для здійснення самостійної науково-дослідницької діяльності;

4) підготовку та захист дисертаційної роботи, що разом з теоретичною та практичною підготовкою, а також науково-дослідницькою роботою забезпечує відповідний освітньо-науковий рівень.

Розподіл змісту освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії та максимальний навчальний час за циклами наведено у таблиці 1.

Таблиця 1.

**Розподіл змісту освітньо-наукової програми підготовки
доктора філософії**

№	Цикли дисциплін	Навчальних годин	Кредитів
1.	Професійна теоретична підготовка	900	30
1.1.	Обов’язкові навчальні дисципліни	300	10
1.2.	Дисципліни вибору факультету	240	8

1.3.	Дисципліни вибору аспіранта	360	12
2.	Асистентська педагогічна практика	300	10
3.	Науково-дослідницька робота	X	X
4.	Підготовка та захист дисертаційної роботи	X	X
Разом		1200	40

2.1. Нормативний зміст освітньо-професійної програми

1. Перелік теоретичних дисциплін з мінімальною кількістю навчальних годин і кредитів ЄКТС, що відводиться їх вивчення наведено у додатку А «Навчальний план».

2. Анотація цих дисциплін, що складаються із змістовних модулів та поєднані у структурно-логічну схему, наведено у додатку Б.

3. Присвоєння кваліфікації «доктор філософії у галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія» здійснюється після складання комплексного підсумкового іспиту за фахом та захисту дисертаційної роботи доктора філософії.

4. Вибіркова частина ОНП підготовки доктора філософії складається з дисциплін самостійного вибору аспіранта, запропонованих Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, факультетами та інститутами, відповідно до навчального плану.

5. Університет має право у встановленому порядку змінювати назви навчальних дисциплін.

2.2. Підсумкова атестація аспіранта

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників шляхом складання комплексного підсумкового іспиту зі спеціальності 054 «Соціологія» та захисту дисертаційної роботи доктора філософії.

Комплексний підсумковий іспит із спеціальності 054 «Соціологія» складається складається з 3-х обов'язкових модулів, що дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та навичок. На іспит виносяться такі обов'язкові модулі:

1) теоретичне завдання передбачає письмову відповідь на теоретичні питання, що стосуються теорії та методології сучасної соціології, що дає можливість оцінити теоретичний рівень професійної підготовки за спеціальністю (питання включають обов'язковий і варіативний модулі програми);

2) сучасна вітчизняна та зарубіжна бібліографія з напрямку дослідження;

3) методологічне завдання передбачає визначення та обґрунтування **методологічних засад** проведення дослідження за запропонованою темою, визначення **логічної процедури дослідження**.

Присвоєння наукового ступеня доктор філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія» здійснює спеціалізована

вчена рада відповідного наукового спрямування. В окремих випадках, згідно з чинним Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. (ст. 6.3, 30.5.5), створюється разова спеціалізована вчена рада у складі 6-7 фахівців відповідного профілю, з яких не менше двох мають бути працівниками інших вищих навчальних закладів або наукових установ. Персональний склад такої ради затверджується Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

3. Мета і завдання освітньо-наукової програми

Метою ОНП є підготовка висококваліфікованого, конкурентоздатного, інтегрованого у європейський та світовий науково-освітній простір фахівця ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія», який успішно виконав та захистив власне наукове дослідження у спеціалізованій вченій раді, здатний до самостійної науково-дослідницької, науково-організаційної, педагогічно-організаційної та практичної діяльності у галузі соціологічної науки, культури, соціального управління і досліджень, викладацької роботи у вищих навчальних закладах.

До основних завдань ОНП підготовки докторів філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія» відносяться:

- сформулювати у здобувача вищої освіти – першого наукового ступеня доктора філософії **загальні та фахові компетентності**, достатні для проведення власного наукового дослідження за спеціальністю 054 – «соціологія», участі у колективній науково-дослідній роботі у галузі соціальних та поведінкових наук і соціології; достатні для здійснення власної науково-дослідної та педагогічної діяльності, науково-організаційної роботи, організації науково-методичної роботи профільної кафедри (відділу) у вищому навчальному закладі (науковій установі);
- забезпечити виконання здобувачем ступеня доктора філософії власного наукового дослідження у формі дисертаційної роботи відповідно до пріоритетних напрямів розвитку вітчизняної та світової науки за спеціальністю «соціологія», що висуваються до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія»;
- створити умови для належного визначення основних етапів та змістовних завдань власного наукового дослідження здобувача наукового ступеня та послідовність їх виконання;
- створити умови для належної публікації проміжних та остаточних результатів власного наукового дослідження здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія» у наукових фахових періодичних виданнях та під час роботи наукових конференцій;
- забезпечити системну розширену педагогічну практику аспіранта (здобувача) на профільній кафедрі, яка включає в себе оволодіння сучасними методиками, сучасними інформаційними технологіями викладання дисциплін

за спеціальністю «соціологія», проведення навчальних занять, підготовку та публікацію власних науково-методичних праць за профілем кафедри (робоча навчальна програма, конспект лекцій, навчально-методичний комплекс, навчально-методичний посібник, навчальний посібник, підручник, практикум тощо), практичне освоєння принципів та методів організації науково-педагогічної, наукової та виховної роботи профільної кафедри (розподіл функціональних обов'язків, розподіл педагогічного навантаження, місце кафедри у системі науково-дослідної роботи факультету й університету тощо);

– забезпечити якісний проміжний контроль виконання здобувачем ступеня доктора філософії власного наукового дослідження, створити умови для всебічної, об'єктивної фахової експертизи результатів наукового дослідження здобувача наукового ступеня доктора філософії, їх відповідності чинним вимогам до дисертаційних робіт;

– створити умови для підготовки до процедури захисту дисертації (наукового дослідження) здобувача наукового ступеня у спеціалізованій вченій раді чи разовій спеціалізованій вченій раді.

4. Науково-дослідницька робота аспіранта

Науково-дослідницька робота аспірантів є обов'язковою складовою підготовки висококваліфікованих фахівців (докторів філософії), здатних самостійно вести науковий пошук, творчо вирішувати конкретні професійні, наукові завдання. Кредитами не обліковується.

Наукова складова включає проведення фундаментальних та (або) прикладних наукових досліджень у вищому навчальному закладі та (або) науковій установі, підготовку до публічного захисту дисертаційного дослідження, тематика якого визначена відповідною кафедрою та затверджена вченою радою навчального закладу, написання та публікацію статей та апробацію результатів за напрямком дисертаційного дослідження (відповідно до чинних вимог, затверджених МОН України; має бути опубліковано **не менше 5 статей у вітчизняних і міжнародних фахових виданнях**, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки, у тому числі **одна стаття у науковому журналі, який включено до міжнародних наукометричних баз даних**).

Науково-дослідницька робота аспіранта здійснюється під керівництвом наукового керівника, умовно може бути розділена на підготовчий та основний етапи та включає наступні види діяльності. На підготовчому етапі аспірант:

1. Обирає тему наукового дослідження та обґрунтовує актуальність обраної теми дослідження. Здійснює перегляд каталогів захищених дисертацій і знайомиться з вже виконаними на кафедрі дисертаційними роботами. Опрацьовує новітні результати досліджень в обраній та суміжних сферах науки. Ознайомлюється з аналітичними оглядами і статтями у фахових виданнях, проводить консультації з фахівцями з метою виявлення

маловивчених наукових проблем і питань, що є актуальними. Вивчає та аналізує основні підходи та позиції наукових шкіл і течій у вирішенні досліджуваної проблеми; уточнює термінологію в обраній галузі знань. Здійснює пошук літературних джерел з обраної теми.

2. Проводить планування дисертаційної роботи шляхом складання індивідуального плану аспіранта; робочого плану аспіранта.

3. Здійснює постановку цілей і завдань дисертаційної роботи. Визначає об'єкт і предмет наукового дослідження.

4. Обирає методи (методику) проведення дослідження.

5. Здійснює опис процесу наукового дослідження у дисертаційній роботі шляхом формування плану-проспекту, який являє собою реферативний виклад питань, за якими надалі буде систематизуватися весь зібраний фактичний матеріал.

Під час основного етапу науково-дослідницької роботи аспірант:

1. Проводить науково-дослідницькі роботи відповідно до профілю ОНП аспірантури, з використанням знання фундаментальних і прикладних дисциплін, що викладаються. Займається науковою роботою з виконання теоретичної та практичної частини дослідження.

2. Аналізує та узагальнює результати наукового дослідження на основі сучасних міждисциплінарних підходів, застосування наукових методологічних принципів та методичних прийомів дослідження, використання в дослідженні тематичних інформаційних ресурсів, провідного вітчизняного і зарубіжного досвіду з тематики дослідження.

3. Здійснює підготовку та видання публікацій за темою дисертації: монографій та наукових статей у вітчизняних фахових виданнях, перелік яких затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки і виданнях, включених у міжнародні наукометричні бази даних, наукових публікацій в інших виданнях.

4. Проводить апробацію результатів наукових досліджень шляхом участі у наукових конференціях: у міжнародних та зарубіжних конференціях; у всеукраїнських конференціях; у регіональних та міжвузівських конференціях, у наукових семінарах. Бере участь у конкурсах наукових робіт.

5. Бере участь у роботі Наукового товариства студентів та аспірантів та у заходах Ради молодих вчених університету.

6. Залучається до виконання держбюджетної або госпдоговірної тематики в рамках державних, міжвузівських або університетських грантів, а також індивідуальних планів кафедр.

7. Якщо за результатами наукового дослідження було отримано винахід, то аспірантом готуються та подаються документи для отримання патенту на винахід (авторське свідоцтво).

8. Займається проведенням досліджень та підготовкою дисертаційної роботи, формулюванням висновків дисертаційної роботи.

9. Здійснює оцінку отриманих результатів, які обговорюються на засіданні кафедри, а потім виносяться для обговорення та дискусії на науковому семінарі факультету.

10. Проходить попередню експертизу дисертації на кафедрі (передзахист).

11. Займається роботою з підготовки рукопису дисертації.

12. Працює над створенням нових перспективних засобів, в організації робіт щодо практичного використання та впровадження результатів дослідження.

13. Захищає дисертацію у спеціалізованій вченій раді.

Науково-дослідницька робота відображається у **індивідуальному плані підготовки фахівця**. Контроль виконання індивідуального плану підготовки здійснюються профільними кафедрами шляхом атестації. **Атестація аспірантів** здійснюється відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю. Атестація аспірантів проводиться раз на рік. Атестації передують проміжні звіти. Аспірант **звітує** на кафедрі 2 рази на рік.

При атестації аспіранта враховується виконання програмних вимог як освітньої так і наукової компонент освітньо-наукової програми. Аспіранти, що успішно пройшли щорічну атестацію, переводяться на наступний рік навчання. Аспіранти, які не пройшли атестацію, підлягають відрахуванню.

Метою проміжних звітів є контроль за виконанням індивідуального плану аспіранта за всіма складовими, передбаченими навчальним планом.

Проміжний звіт має включати три модулі:

1. Теоретичний модуль.
2. Науково-дослідницький.
3. Практичний модуль.

Результатом навчання в аспірантурі є складання комплексного екзамену зі спеціальності та представлення дисертації в спеціалізовану вчену раду по захисту дисертацій.

5. Асистентська педагогічна практика

Асистентська педагогічна практика є обов'язковим компонентом ОНП підготовки докторів філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія» на факультеті соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Вона має на меті набуття аспірантом професійних навичок та вмінь викладача вищого навчального закладу.

За відсутності у аспіранта кваліфікації «викладач вищого навчального закладу» формування теоретичних знань щодо сутності, структури та форм навчального процесу підготовки фахівців зі спеціальності 054 «соціологія» відбувається під час або після обов'язкового вивчення педагогічної дисципліни «Психолого-педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу». Відпрацювання практичних умінь і навичок аспіранта здійснювати підготовку навчально-методичного забезпечення, підготовку та

прочитання 1–2 лекцій разом з керівником практики, проведення семінарських занять, організацію самостійної роботи студентів, в межах дисциплін, які викладаються профільною кафедрою та науковим керівником, відбувається під час проходження асистентської педагогічної практики, що передбачено навчальним планом на другому та третьому році навчання залежно від фактичного педагогічного навантаження на кафедрі.

Метою асистентської педагогічної практики є поглиблення та закріплення знань аспірантів з питань організації і форм здійснення навчального процесу в сучасних умовах, його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, формування вмій і навичок опрацювання наукових та інформаційних джерел при підготовці занять, застосування активних методик викладання професійно-орієнтованих дисциплін відповідного фахового напрямку та дисциплін фундаментального циклу для спеціальності 054 «соціологія».

Асистентська педагогічна практика має бути наближеною до напрямів наукових досліджень аспіранта. Під час такої практики виникає можливість апробувати результати досліджень, що проводяться аспірантом при написанні дисертаційної роботи.

Згідно з навчальним планом підготовки докторів філософії, асистентська педагогічна практика проводиться на другому та третьому році навчання в обсязі 300 год. (10 кредитів), у тому числі не менше 50 годин семінарських занять зі студентами.

Проходження асистентської педагогічної практики передбачає виконання аспірантом наступних видів робіт:

- підготовку та прочитання 1–2 лекцій разом з лектором з дисциплін, які викладаються профільною кафедрою та (або) науковим керівником;
- підготовку та проведення семінарських (лабораторних) занять;
- підготовку навчально-методичного забезпечення проведення семінарських (лабораторних) занять;
- розробку завдань та організацію самостійної роботи студентів з дисциплін, що читаються;
- підготовку навчально-методичного забезпечення проведення модульних контрольних робіт з дисциплін, що викладаються;
- підготовку навчально-методичного забезпечення проведення залікових робіт та іспитів з дисциплін, що читаються;
- участь (разом з лектором) у проведенні заліків та іспитів для студентів відповідної спеціальності.

Захист звіту з асистентської педагогічної практики відбувається перед членами комісії, яка створюється за розпорядженням декана факультету соціології. Підсумки асистентської педагогічної практики обговорюються на засіданнях відповідних кафедр під час проміжної атестації аспірантів, а загальні підсумки затверджуються на засіданні Вченої ради факультету соціології.

6. Проміжна та підсумкова атестації

Атестація аспірантів здійснюється відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії в галузі гуманітарних наук за спеціальністю соціологія. В процесі підготовки докторів філософії використовують дві форми атестації: проміжну та підсумкову. Відповідно до діючих нормативно-правових документів Міністерства освіти і науки України та Київського національного університету імені Тараса Шевченка підсумкова атестація випускників, що завершують навчання за освітньо-науковими програмами доктора філософії, є обов'язковою. Атестація аспірантів проводиться раз на рік. Атестації передують проміжні звіти. Аспірант звітує на кафедрі 2 рази на рік. При атестації аспіранта враховується виконання програмних вимог як освітньої так і наукової компонент освітньо-наукової програми. Аспіранти, що успішно пройшли щорічну атестацію, переводяться на наступний рік навчання. Аспіранти, які не пройшли атестацію, підлягають відрахуванню.

6.1. Проміжна атестація

Метою проміжної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану аспіранта за всіма складовими, передбаченими навчальним планом. Проміжна атестація включає три модулі: 1) теоретичний, 2) науково-дослідницький, 3) практичний.

6.1.1. Атестація за теоретичним модулем передбачає складання іспитів відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за спеціальністю 054 «соціологія». Склад екзаменаційної комісії та голова призначається наказом ректора університету після повного виконання програми освітньо-наукового рівня доктора філософії з метою встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної підготовки вимогам загальних та фахових компетентностей випускників аспірантури. Технологія проміжної атестації включає наступні етапи:

- розробка теоретичних питань науково-аналітичного характеру;
- проведення контролю;
- перевірка виконаних завдань;
- усне обговорення письмових відповідей на теоретичні питання, творчі завдання, відповіді на додаткові запитання членів екзаменаційної комісії;
- оцінювання ступеня досягнення кінцевих цілей теоретичної підготовки аспірантів відповідно до об'єктивних критеріїв.

6.1.2. Науково-дослідницький модуль, відповідно до начального плану, передбачає проведення поточної атестації аспірантів раз на рік та звітування на засіданні кафедри двічі на рік. Метою проміжної атестації є контроль за виконанням індивідуального плану науково-дослідницького пошуку та дотриманням графіку підготовки результатів науково-дослідницької роботи (див. додаток В).

6.1.3. Практичний модуль, відповідно до начального плану, передбачає проведення асистентської педагогічної практики на другому та третьому році навчання. Метою проміжної атестації за практичною складовою є контроль

за виконанням індивідуального плану та набуття аспірантом професійних навичок та вмінь на посаді викладача. Атестація за практичним модулем здійснюється на підставі висновків комісії з проведення захисту асистентської педагогічної практики, яка створюється за розпорядженням декана історичного факультету.

6.2. Підсумкова атестація

Підсумкова атестація аспіранта

Метою підсумкової атестації є встановлення відповідності рівня освітньо-наукової підготовки випускників аспірантури вимогам Освітньо-наукової програми доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю "соціологія".

Атестація здійснюється на підставі оцінки рівня професійних знань, умінь та навичок випускників шляхом складання комплексного підсумкового іспиту зі спеціальності 054 "соціологія" та захисту дисертаційної роботи доктора філософії.

Підсумкова атестація здійснюється за двома напрямками: 1) оцінювання рівня теоретичної та практичної фахової підготовки; 2) встановлення відповідності рівня науково-дослідницької підготовки вимогам, що висувуються до доктора філософії в галузі соціальних та гуманітарних наук за спеціальністю соціологія.

6.2.1. Оцінювання рівня теоретичної фахової підготовки передбачає складання комплексного підсумкового іспиту за спеціальністю 054 "соціологія" відповідно до навчального плану підготовки докторів філософії за цією спеціальністю. Комплексний підсумковий іспит зі спеціальності 054 "соціологія" є адекватною формою кваліфікаційних випробувань, яка об'єктивно і надійно визначає рівень професійної та наукової підготовки випускників аспірантури вищих навчальних закладів. Комплексний підсумковий іспит передбачає виконання кваліфікаційних завдань 3-х обов'язкових модулів, що дозволяє перевірити сформованість відповідних умінь та навичок. Програма комплексного іспиту містить такі 2 обов'язкових та 1 варіативний модулі:

1) обов'язковий теоретичний модуль - передбачає письмову відповідь на теоретичні питання, що стосуються теорії та методології сучасної соціології, що дає можливість оцінити теоретичний рівень професійної підготовки за спеціальністю (питання включають обов'язковий і варіативний модулі програми);

2) варіативний бібліографічний модуль – знання сучасної вітчизняної та зарубіжної бібліографії з напрямку дослідження, вміння її критичного аналізу та узагальнення;

3) обов'язковий методологічний модуль передбачає визначення та обґрунтування методологічних засад проведення дослідження за запропонованою темою, визначення логічної процедури дослідження.

Комплексний екзамен дає можливість встановити рівень теоретичної та практичної фахової підготовки аспіранта.

Підсумкова атестація здійснюється екзаменаційною комісією, склад якої та голова призначається наказом ректора університету після повного виконання програми освітньо-кваліфікаційного рівня доктора філософії з метою встановлення фактичної відповідності рівня теоретичної та практичної фахової підготовки вимогам фахових компетентностей випускників аспірантури за спеціальністю 054 «соціологія».

6.2.2. Нормативною формою підсумкової атестації є **прилюдний захист результатів науково-дослідницької роботи**, які представлені у вигляді дисертації. Він дозволяє встановити відповідність рівня науково-дослідницької підготовки аспіранта та вимог, що висуваються до доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю соціологія.

Підсумкову атестацію у вигляді прилюдного захисту дисертації здійснює спеціалізована вчена рада, склад якої затверджується Міністерством освіти і науки України на підставі чинних нормативно-правових документів. В окремих випадках згідно з Законом України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. (ст. 6.3, 30.5.5) створюється разова спеціалізована вчена рада у складі 6–7 фахівців відповідного профілю, з яких не менше двох мають бути працівниками інших вищих навчальних закладів або наукових установ. Персональний склад такої ради затверджується Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти.

На дисертаційну роботу доктора філософії в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю «соціологія» покладається основна дослідницька і фахова кваліфікаційна функція, яка виражається у здатності пошукувача ступеня доктора філософії вести самостійний науковий пошук, вирішувати прикладні наукові завдання і здійснювати їхнє наукове узагальнення у вигляді власного внеску у розвиток сучасної соціології і практики використання соціологічних знань в життєдіяльності суспільства та управлінні суспільним розвитком. Вона являє собою результат самостійної наукової роботи аспіранта і має статус інтелектуального продукту на правах рукопису.

Підсумкова атестація аспірантів, що повністю виконали ОНП підготовки докторів філософії в аспірантурі Київського національного університету імені Тараса Шевченка за спеціальністю 054 «соціологія», завершується присудженням наукового ступеня «доктор філософії» в галузі соціальних та поведінкових наук за спеціальністю 054 «соціологія» з врученням диплому встановленого зразка про рівень освіти та кваліфікацію.

7. Результати навчання та науково-дослідницької діяльності аспірантів

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про вищу освіту» результати навчання та науково-дослідницької діяльності аспірантів мають бути представлені через набуття ними теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексу проблем у галузі професійної та дослідницької діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичну та практичну значимість.

Основні результати навчання та науково-дослідницької діяльності аспірантів мають бути представлені такими складовими:

1. Прослуховування за спеціальністю 054 «соціологія» курсів та спецкурсів в обсязі 30 кредитів.

2. Складання заліків та екзаменів відповідно до навчального плану теоретичної підготовки.

3. Проходження та успішний захист асистентської педагогічної практики.

4. Підготовка дисертаційної роботи, яка рекомендована кафедрою до захисту на спеціалізованій вченій раді.

5. Публікація за темою дисертації не менше 5-ти статей у фахових виданнях, з яких не менше як 1 стаття має бути опублікована у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних.

6. Апробація результатів дисертаційної роботи шляхом участі в роботі не менше 3-х всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій, семінарів та інших форм наукової комунікації.

8. Загальні та фахові компетентності випускників аспірантури

За результатами виконання ОНП підготовки докторів філософії за спеціальністю 054 «соціологія» випускники аспірантури набувають загальні та фахові компетентності (див. таблицю 2).

Таблиця 2.

Характеристика загальних та фахових компетентностей випускників аспірантури за спеціальністю 054 «соціологія»

Вид компетентності	Зміст компетентності
1. Загальні компетентності	
1.1. Дослідницькі	1.1.1. Здатність до критичного мислення, зокрема, вміння застосовувати критичне мислення до аналізу результатів власного наукового дослідження, його наукової новизни, теоретичного і практичного значення.

	1.1.2. Уміння з нових дослідницьких позицій формулювати загальну методологічну базу власного наукового дослідження, усвідомлювати його актуальність, мету і значення для розвитку інших галузей науки, соціального, політичного, економічного життя, національної та світової духовної та матеріальної культури.
	1.1.3. Здатність до участі у міждисциплінарних проектах та вміння використовувати результати наукових досліджень інших галузей науки для досягнення цілей власного наукового дослідження.
	1.1.4. Уміння ефективно використовувати сучасну методологію наукового пізнання та новітні методи наукових досліджень.
	1.1.5. Уміння іціювати, організовувати та проводити комплексні, теоретичні та експериментальні дослідження в галузі науково-дослідницької та інноваційної діяльності, які приводять до отримання нових знань.
	1.1.6. Уміння проводити власні оригінальні наукові дослідження, які містять наукову новизну, мають важливе теоретичне та практичне значення.
	1.1.7. Уміння кваліфіковано відобразити результати наукових досліджень у наукових статтях, опублікованих як у фахових вітчизняних виданнях, так і у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз.
	1.1.8. Здатність професійно презентувати результати своїх досліджень на міжнародних наукових конференціях, семінарах для вітчизняного та світового співтовариства.
	1.1.9. Уміння працювати з бібліографічними каталогами, базами даних зі спеціальності та наукометричними базами.
	1.1.10. Володіння навичками застосування сучасної методології у науково-дослідницькій та педагогічній діяльності, знаннями про фундаментальні засади сучасної наукової картини світу.
	1.1.11. Знання соціальної історії галузі науки, за якою здійснюються власні дослідження, усвідомлення місця результатів власного наукового дослідження у суспільному житті.
1.2. Комунікативні	1.2.1. Здатність вільно застосовувати рідну та іноземну (в першу чергу - англійську) мову в науковій роботі, науково-педагогічній та інноваційній діяльності, в

	практиці повсякденного спілкування в режимі реального часу.
	1.2.2. Здатність написання українською та іноземною мовою власних наукових творів різного змісту та обсягу (наукова стаття, автореферат, наукова доповідь, запит на науковий грант, договір про співпрацю, звіт з наукової роботи, дисертація тощо).
	1.2.3. Здатність написання українською та іноземною мовою (в першу чергу - англійською) власних науково-педагогічних творів різного змісту та обсягу (робоча навчальна програма, текст лекції, розділи в навчальному посібнику, підручнику тощо).
	1.2.4. Здатність усно практично використовувати іноземну мову (в першу чергу - англійську) у науковій, інноваційній діяльності та педагогічній діяльності (усний виступ на конференції, використання іноземної мови у ділових переговорах щодо комерціалізації результатів наукового дослідження, проведення іноземною мовою лекцій з нормативних курсів та спеціальних курсів за профілем кафедри, консультування студентів іноземною мовою, проведення іноземною мовою одноразових презентаційних та профорієнтаційних лекцій для різних категорій слухачів тощо).
	1.2.5. Уміння та навички використовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології при спілкуванні, обміні інформацією, зборі, аналізі, обробці, інтерпретації даних та представленні результатів.
	1.2.6. Здатність працювати із наукометричними базами даних з метою виконання власного наукового дослідження та вміння використовувати інтернет-технології для організації і забезпечення власної наукової, педагогічної та інноваційної діяльності, у підготовці наукових публікацій, звітів, ділової та особистої документації.
	1.2.7. Здатність до практичного використання у власній педагогічній діяльності інформаційних технологій дистанційного навчання, у організації та проведенні наукових заходів (конференції, наукові семінари, майстер-класи тощо).
	1.2.8. Спроможність ефективно працювати в команді.
	1.2.9. Уміння ефективно працювати самостійно.
	1.2.10. Уміння працювати з експертами.
1.3. Управлінські	1.3.1. Здатність брати участь у організації роботи

	<p>кафедри, факультету, університету, знати та розуміти принципи організації роботи науково-дослідного сектору/лабораторії/, науково-дослідної теми за профілем навчання (розподіл функціональних обов'язків, технічне завдання НДР, місце науково-дослідного сектору/лабораторії у системі наукової роботи факультету та університету тощо).</p>
	<p>1.3.2. Знати принципи фінансування НДР та структуру кошторисів на її виконання, вміння підготувати запит на отримання фінансування, звітну документацію.</p>
	<p>1.3.3. Знати основи управління науково-дослідним сектором/лабораторією, основи управління науково-дослідною роботою факультету й університету (план роботи, регламент, індикатори).</p>
	<p>1.3.4. Уміння приймати рішення у нестандартних ситуаціях (зміна технічного завдання, коригування планів, звільнення працівників тощо).</p>
	<p>1.3.5. Уміння формувати команду дослідників для вирішення локальної задачі (формулювання дослідницької проблеми, робочих гіпотез, збору інформації, підготовки пропозицій).</p>
	<p>1.3.6. Уміння раціонально та ефективно використовувати наявні кадрові та матеріальні ресурси для виконання поставлених завдань.</p>
1.4. Науково-педагогічні	<p>1.4.1. Здатність брати участь у організації науково-педагогічної роботи профільної кафедри, знати та розуміти принципи організації роботи профільної кафедри (розподіл функціональних обов'язків, розподіл педагогічного навантаження, місце кафедри у системі науково-дослідної роботи факультету й університету).</p>
	<p>1.4.2. Практичне вміння створювати власні науково-педагогічні твори за профілем кафедри (робоча навчальна програма, конспект лекцій, навчально-методичний комплекс, розділи навчально-методичного посібника, навчального посібника, підручника, практикуму, вміння читати лекції, проводити практичні, семінарські заняття, консультації, керувати самостійною роботою тощо).</p>
	<p>1.4.3. Вміння планувати і ефективно використовувати час у науковій та педагогічній роботі, сучасні освітні технології, методи і засоби навчання з метою забезпечення високого рівня особистісного та професійного розвитку студента; здійснювати науково-дослідницьку роботу у вищому</p>

	навчальному закладі, у тому числі, керівництво науково-дослідницькою роботою студентів.
1.5. Етичні	1.5.1. Дотримуватись норм наукової етики щодо здійснення наукової діяльності та проведення власного наукового дослідження.
	1.5.2. Знати праці провідних вітчизняних та зарубіжних вчених, наукові школи та фундаментальні праці у галузі дослідження, формулювати мету власного наукового дослідження як складову загальноцивілізаційного процесу і процесу соціологічного пізнання.
1.6. Соціальні	1.6.1. Розуміння суспільного життя, вміння бути чутливими до соціальних проблем суспільства та окремих соціальних груп, оцінювати соціальні наслідки управлінських рішень
	1.6.2. Здатність підпорядковувати індивідуальну діяльність закону, суспільно значущим інтересам, сприяти суспільному розвитку, розвитку соціальної відповідальності освітніх, науково-дослідних, бізнесових та політико-управлінських організацій.
	1.6.3. Здатність оцінювати і прогнозувати соціальні наслідки техніко-технологічних процесів
2. Фахові компетентності для спеціальності 054 «соціологія»	
2.1. Визначення проблематики соціологічних досліджень	2.1.1. Вміння формулювати наукову проблему з огляду на ціннісні орієнтири і потреби сучасного суспільства, а також стан її наукової розробки.
	2.1.2. Вміння формулювати робочі гіпотези досліджуваної проблеми, які мають розширювати і поглиблювати стан наукових досліджень в обраній сфері, застосовувати сучасні методи і процедури перевірки гіпотез.
	2.1.3. Аналізувати соціологічні праці, виявляючи дискусійні та мало досліджені питання.
2.2. Збирання соціологічної інформації, опрацювання та критика соціологічних джерел	2.2.1. Вміння самостійно виконувати науково-дослідну діяльність у рамках спеціальності соціологія з використанням сучасних теорій, методів та інформаційно-комунікаційних технологій, вміння розробляти та реалізовувати власні наукові проекти.
	2.2.2. Вміння самостійно збирати та критично опрацьовувати соціологічні джерела, проводити їх зовнішню та внутрішню критику, систематизацію та класифікацію.
	2.2.3. Вміння самостійно збирати, опрацьовувати, всебічно аналізувати та узагальнювати соціологічну інформацію.

	<p>2.2.4. Вміння планувати та організовувати соціологічні дослідження, здійснювати соціологічну експертизу.</p> <p>2.2.5. Вміння оцінювати достовірність та репрезентативність джерельної інформації, сучасні методи її теоретичного та емпіричного аналізу.</p>
<p>2.3. Побудова тлумачно-інтерпретативних схем соціологічного нарративу</p>	<p>2.3.1. Використовувати існуючі та створювати власні теоретичні моделі (об'єкт-теорії) в соціологічному дослідженні.</p> <p>2.3.2. Визначати методологічні принципи та методи соціологічного дослідження в залежності від об'єкту і предмету, використовуючи можливості міждисциплінарних підходів.</p> <p>2.3.3. Вміти будувати причинно-наслідковий (каузальний) ряд із виявленого в соціологічних джерелах фактичного змісту соціальних явищ і процесів.</p> <p>2.3.4. Вміння будувати інтерпретаційні моделі на підставі якісної соціологічної інформації.</p> <p>2.3.5. Виявляти причини соціальних процесів та явищ шляхом розпізнавання і аналізу їхніх структурних та культурних передумов.</p> <p>2.3.6. Вміння виявляти і прогнозувати соціальні наслідки техніко-технологічних процесів</p>
<p>2.4. Використання соціологічних знань в публічній сфері</p>	<p>2.4.1. Вміння формулювати суспільно-значиму проблематику соціального життя, володіти різними формами її публічної презентації (виставки, он-лайн презентації, публікація результатів соціологічних досліджень, публічні лекції, науково-популярні тексти, різноманітні форми візуалізації в засобах масової інформації тощо).</p>

9. Матеріально-технічне, навчально-методичне та інформаційне забезпечення виконання освітньо-наукової програми

Освітньо-наукова підготовка докторів філософії за спеціальністю 054 «соціологія» здійснюється на базі факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який розташований у Голосіївському районі м. Києва, де компактно розміщені навчальні корпуси та господарчі будинки. Факультет містить чотири кафедри (теорії та історії соціології, методології та методів соціологічних досліджень, соціальних структур та соціальних відносин, галузевої соціології), а також науково-дослідний сектор «Центр порівняльних та регіональних соціальних досліджень», навчальну лабораторію з дослідження проблем студентства і освіти, комп'ютерний клас і науково-методичний кабінет (з бібліотекою). Усі перелічені структурні підрозділи факультету соціології розташовані за

адресою: м. Київ, пр. Академіка Глушкова 4д, к. 501, 502, 503, 504, 507, 508, 509, 510а, 510б, 511а, 511б, 512 к. 513.

На факультеті існує достатня кількість аудиторій, навчальних площ, що загалом забезпечує необхідний обсяг для підготовки фахівців за ОНП доктора філософії із спеціальності «соціологія». Регулярно відбувається поліпшення матеріально-технічної бази навчального процесу.

Навчальний корпус факультету знаходиться у задовільному стані (у всіх навчальних аудиторіях здійснений сучасний ремонт) і відповідає санітарно-технічним і протипожежним вимогам. На кафедрах забезпечується виконання норм охорони праці та протипожежної безпеки. Стан освітлення аудиторій відповідає нормам.

Робочі місця на кафедрах, у деканаті та в науково-методичному кабінеті обладнані сучасною офісною технікою та комп'ютерами (на факультеті 79 комп'ютерів, об'єднаних в локальну мережу та підключених до мережі університету). В навчальному процесі на факультеті соціології активно використовується навчальний комп'ютерний клас, що нараховує 20 робочих місць, обладнаних комп'ютерами типу Pentium та Celeron.

Науково-методичний кабінет соціології є структурним підрозділом факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, який забезпечує літературою та інформацією навчально-виховний та науковий процес на факультеті соціології. Кабінет розташований в к.504, обладнаний меблями, технічними засобами для проведення презентацій, містить інформаційні ресурси, та інші, необхідні для функціонування науково-методичного кабінету, засоби. У к. 504 працює читальний зал, де викладачі, студенти та науковці одержують навчальну і наукову літературу, у тому числі - англomовну. Бібліотечний факультетський фонд поповнюється щорічно. У 2012 році бібліотечний ресурс факультету соціології був поповнений 120 англomовними виданнями за рахунок гранту OSI та конкурсної програми ReSET\HESP.

Список фахових періодичних видань, які є в бібліотеці факультету соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, повністю відповідає потребам програми підготовки докторів філософії за спеціальністю 054 «Соціологія» (представлено у таблиці 1).

Таблиця 1.

Фахові періодичні видання з соціальних та поведінкових наук

№ п/п	Назва періодичного видання	Роки надходження
	<i>Україномовні видання</i>	
1.	Соціологія: теорія, методи, маркетинг (ІС НАНУ)	1998 - 2016
2.	Соціальна психологія	2003 - 2015

3.	Вісник Київського університету. Серія: Соціологія	2010 - 2015
4.	Вісник. Соціологія. Психологія. Педагогіка	1995 - 2007
5.	Політичний менеджмент	2003 - 2014
6.	Практична психологія і соціальна робота	1997 - 2014
7.	Психологія і суспільство	2001 - 2015
8.	Український соціум (ІЕП НАНУ)	2002 – 2016
9.	Наукові записки. Факультет соціології та психології	2004
10.	Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки	2003 - 2007
11.	Вісник Академії праці і соціальних відносин	2005 – 2015
12.	Ринок праці та зайнятість населення	2009 – 2015
<i>Іншомовні видання</i>		
13.	International Journal of Sociology	1999-2009
14.	Current Sociology	2007, 2009, 2012
15.	European Journal of Sociology	2000-2014
16.	Социологические исследования (ИС РАН)	1997 - 2013
17.	Социологический журнал (ИС РАН)	2007-2013
18.	Мир России (НИУ ВШЭ)	2003 - 2015
19.	Polish Sociological Review	2001-2007
20.	Вестник общественного мнения (Левада-Центр)	2006 - 2013
21.	Corvinus Journal of Sociology and Social Policy	2013-2015
22.	WFES. Warsaw Forum of Economic Sociology	2010-2011
23.	Регион: экономика и социология (СО РАН)	2013-2016
24.	Czech Sociological Review	2004-2006

На електронній сторінці факультету, розміщено необхідні методичні матеріали та електронну бібліотеку фахової літератури.

У кабінеті створена паперова база авторефератів і текстів дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Д.26.001.30.

В комп'ютерному класі використовується сучасне ліцензоване програмне забезпечення, яке дає можливість навчитись виконувати всі етапи при проведенні як кількісних, так і якісних соціологічних досліджень. Ці етапи включають планування дослідження, статистичне моделювання вибірки, розробку анкет та їх програмування у оболонці LimeSurvey, збір даних при проведенні кількісних та якісних досліджень, статистичний аналіз матеріалів, що включає всі можливі види найсучасніших методів статистичного аналізу такі як кластерний, регресійний, факторний, мережевий методи аналізу, метод бутстрапу та факторіального дизайну, причинного аналізу та структурних лінійних рівнянь, розвідувальний аналіз (data mining) великих масивів даних та ін.

З активним використанням програмного забезпечення в комп'ютерному класі викладаються фахові навчальні дисципліни. При

викладанні цих дисциплін використовуються комп'ютерні технології, розроблені на практичному матеріалі комплексні ситуаційні задачі, тестування. Навчальне навантаження на комп'ютерний клас складає 1020 годин на навчальний рік. Крім того аспіранти мають можливість використовувати комп'ютерний клас для самостійної роботи, підготовки до занять, написання наукових та інших робіт.

Навчальний процес забезпечено ліцензійним програмним забезпеченням таким, як операційна система Windows XP VL та Windows 7 N (MSDN Academic Alliance subscription, Academic Alliance Membership No. 1203646738), ліцензійною безкоштовною антивірусною програмою Avast, ліцензійними пакетами Microsoft Office Project Professional 2010, Microsoft Visio Professional 2007, MS Office 2003, SPSS 17.0, OCA for Windows, безкоштовними пакетами аналізу даних R, R-studio, NetLogo, Gephi.

За останні роки факультетом було придбано 4 мультимедійні проектори та 3 ноутбуки, які використовуються у навчальному процесі для читання лекцій та проведення семінарських занять із використанням презентацій. Кожна кафедра факультету соціології має власний мультимедійний проектор. Мультимедійні презентації активно використовуються в роботі з аспірантами та при захисті дисертаційних робіт.

Навчальний процес повністю забезпечений сучасною обчислювальною технікою та сучасними програмними засобами.

Всі комп'ютери факультету та персональні пристрої студентів мають доступ до Інтернет як через кабельний зв'язок, так і через бездротовий Wi-Fi, та є підключеними до локальної комп'ютерної мережі з виділеним файловим сервером SuperMicro під управлінням безкоштовної операційної системи openSUSE 11.2.

На території студмістечка знаходяться гуртожитки для проживання. У студмістечку функціонують їдальня, буфети, медпункт, студентський профілакторій та студентська поліклініка, спортивні майданчики. В корпусі факультету соціології також функціонує кафе Центру харчування № 2.

В корпусі цілодобово діє охорона.

Усі види занять, що передбачені навчальними планами, повною мірою забезпечені необхідними навчальними площами, технічними засобами у відповідності до вимог навчальних програм.

Основними джерелами інформаційного забезпечення є Наукова бібліотека імені М. Максимовича з її фондом. На факультеті соціології також функціонує власний бібліотечний фонд і читальна зала на 50 посадкових місць (площа – 115,22 м²).

Аспіранти мають доступ до майже 20 повнотекстових баз даних (БД), з яких особливий інтерес для соціологів представляють: БД видавництва «Центр учбової літератури», БД «Polpred.com» (огляд ЗМІ), БД дисертацій Російської державної бібліотеки, інформаційний ресурс «Інтегрум», БД SCOPUS видавництва Elsevier, електронна бібліотека Міжнародного валютного фонду, електронна бібліотека SAGE, БД видавництва EBSCO (зокрема, Academic Search Premier, ERIC, MasterFILE Premier, Newspaper

Source). Ці та інші бази дають змогу використовувати у навчальному процесі широкий спектр міжнародних фахових періодичних видань

Програма розглянута на засіданні кафедри соціальних структур та соціальних відносин

Протокол № _____ від _____ 2016 р.

Завідувач кафедри _____ О.Д.Куценко

Програма розглянута на засіданні кафедри теорії та історії соціології

Протокол № _____ від _____ 2016 р.

Завідувач кафедри _____ В.І.Судаков

Програма розглянута на засіданні кафедри методології та методів соціологічних досліджень

Протокол № _____ від _____ 2016 р.

В.о. завідувача кафедри _____ М.В.Сидоров

Програма розглянута на засіданні кафедри галузевої соціології

Протокол № _____ від _____ 2016 р.

Завідувач кафедри _____ В.В.Чепак

та затверджена вченою радою факультету соціології

Протокол № _____ від _____ 2016 р.

Голова вченої ради факультету соціології _____ А.П.Горбачик